

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

PHẠM THỊ THANH BÌNH

**THIẾT KẾ VÀ SỬ DỤNG BÀI TẬP TÌNH HUỐNG
ĐỂ PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ
CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG
TRONG DẠY HỌC “SINH HỌC VI SINH VẬT”**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN – 2016

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

PHẠM THỊ THANH BÌNH

**THIẾT KẾ VÀ SỬ DỤNG BÀI TẬP TÌNH HUỐNG
ĐỂ PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ
CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG
TRONG DẠY HỌC “SINH HỌC VI SINH VẬT”**

Chuyên ngành: Lý luận và phương pháp dạy học bộ môn Sinh học

Mã số: 60 14 01 11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. NGUYỄN VĂN HỒNG

THÁI NGUYÊN – 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của tôi.

Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa được các tác giả công bố trong bất kì công trình nào.

Các trích dẫn về bảng biểu, kết quả nghiên cứu của các tác giả khác, các tài liệu tham khảo trong luận văn đều có nguồn gốc rõ ràng.

Thái Nguyên, ngày 20 tháng 4 năm 2016

Tác giả

Phạm Thị Thanh Bình

LỜI CẢM ƠN

Trong suốt quá trình học tập và thực hiện đề tài luận văn thạc sĩ chuyên ngành Lý luận và phương pháp dạy học bộ môn Sinh học tại khoa Sinh học - Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên, tôi đã nhận được sự ủng hộ, giúp đỡ của các thầy cô giáo, các đồng nghiệp, bạn bè và gia đình!

Trước tiên tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến PGS.TS Nguyễn Văn Hồng, người thầy đã tận tình hướng dẫn để tôi có thể hoàn thành luận văn này. Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến Ban giám hiệu; các thầy cô trong Ban chủ nhiệm khoa; các thầy, cô giáo thuộc bộ môn Phương pháp dạy học Sinh học khoa Sinh học; Phòng quản lý và Đào tạo sau đại học - Trường Đại học Sư Phạm Thái Nguyên đã giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu tại trường.

Tôi cũng xin trân trọng cảm ơn Ban giám hiệu, các thầy, cô giáo và học sinh các trường THPT đã tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong quá trình nghiên cứu thực nghiệm để hoàn thành luận văn. Qua đây tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành đến trường THPT Phú Bình - Huyện Phú Bình - Tỉnh Thái Nguyên đã tạo mọi điều kiện thuận lợi và giúp đỡ tôi trong suốt thời gian học tập.

Trong quá trình thực hiện luận văn, không thể không tránh khỏi những thiếu sót. Tôi rất mong nhận được những ý kiến đóng góp quý báu của các thầy cô giáo, các nhà khoa học, cùng bạn bè và đồng nghiệp.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày 20 tháng 4 năm 2016

Tác giả

Phạm Thị Thanh Bình

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
Các từ viết tắt	iv
Danh mục các bảng.....	v
Danh mục các hình.....	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
1.1. Xuất phát từ nhiệm vụ đổi mới phương pháp dạy học	7
1.2. Xuất phát từ tính ưu việt của bài tập tình huống (BTTH)	3
1.3. Xuất phát từ yêu cầu cần thiết về phát triển NL GQVĐ.....	
3	
2. Mục đích nghiên cứu	4
3. Khách thể và đối tượng nghiên cứu.....	4
4. Giả thuyết khoa học	4
5. Nhiệm vụ nghiên cứu.....	4
6. Phương pháp nghiên cứu	5
6.1. Các phương pháp nghiên cứu lý thuyết	5
6.2. Các phương pháp nghiên cứu thực tiễn	5
6.3. Phương pháp thống kê toán học	5
7. Những đóng góp mới của đề tài	6
8. Luận điểm đưa ra bảo vệ.....	6
Chương 1.CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA ĐỀ TÀI.....	7
1.1. Tổng quan vấn đề nghiên cứu	7
1.1.1.Trên thế giới	7
1.1.2. Ở Việt Nam.....	8

1.2. Cơ sở lí luận	11
1.2.1. Khái niệm BTTH và vai trò của BTTH trong dạy học	17
1.2.2. Những vấn đề về NL, NL GQVĐ	16
1.2.3. Tiêu chuẩn của BTTH để phát triển NL GQVĐ	18
1.2.4. Các thành tố NL GQVĐ của học sinh trong dạy học Sinh học	18
1.2.5. Đánh giá NL giải quyết vấn đề	20
1.3. Cơ sở thực tiễn	31
1.3.1. Mục đích khảo sát	37
1.3.2. Đối tượng, địa bàn khảo sát	37
1.3.3. Nội dung khảo sát	37
1.3.4. Phương pháp khảo sát	37
1.3.5. Kết quả khảo sát (số liệu cụ thể phụ lục 1.3)	37
1.3.6. Phân tích nguyên nhân của thực trạng	32
Chương 2. THIẾT KẾ VÀ SỬ DỤNG BTTH ĐỂ PHÁT TRIỂN NL GQVĐ.....	33
2.1. Phân tích cấu trúc, nội dung phần Sinh học VSV.....	33
2.1.1. Cấu trúc nội dung phần Sinh học VSV – Sinh học 10 (THPT)	33
2.1.2. Khả năng hình thành BTTH qua dạy học phần Sinh học VSV.....	36
2.2. Thiết kế và sử dụng BTTH để phát triển NL GQVĐ.....	37
2.2.1. Quy trình thiết kế BTTH trong DH phần Sinh học VSV	37
2.2.2. Quy trình sử dụng BTTH trong DH Sinh học VSV.	46
Chương 3. THỰC NGHIỆM SỬ PHẠM.....	61
3.1. Mục đích thực nghiệm	61
3.2. Nội dung thực nghiệm	61

3.3. Phương pháp thực nghiệm	61
3.3.1. Chọn trường, lớp thực nghiệm	67
3.3.2. Bố trí thực nghiệm	62
3.3.3. Kiểm tra	62
3.4. Kết quả thực nghiệm sư phạm và biện luận	64
3.4.1. Phân tích kết quả học tập của HS	64
3.4.2. Phân tích kết quả phát triển NL GQVĐ của HS.....	77
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	81
1. Kết luận	81
2. Kiến nghị	82
TÀI LIỆU THAM KHẢO	83
PHỤ LỤC	

CÁC TỪ VIẾT TẮT

TT	Viết tắt	Xin đọc là
1	BTTH	Bài tập tình huống
2	DH	Dạy học
3	ĐC	Đối chứng
4	GD & ĐT	Giáo dục và Đào tạo
5	GQVĐ	Giải quyết vấn đề
6	GV	Giáo viên
7	HS	Học sinh
8	KN	Khái niệm
9	MĐ	Mức độ
10	MT	Mục tiêu
11	ND	Nội dung
12	Nxb	Nhà xuất bản
13	NL	Năng lực
14	PP	Phương pháp
15	PPDH	Phương pháp dạy học
16	SGK	Sách giáo khoa
17	SL	Số lượng
18	STT	Số thứ tự
19	THCVĐ	Tình huống có vấn đề
20	THPT	Trung học phổ thông
21	TN	Thực nghiệm
22	VSV	Vi sinh vật

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1. Bảng đánh giá NL GQVĐ	23
Bảng 1.2. Tóm tắt thang đánh giá NL GQVĐ của HS trong DH Sinh học ở trường THPT	30
Bảng 2.1. Phân loại kiến thức phần Sinh học VSV	35
Bảng 2.2. Thống kê số lượng, mức độ dạy học bằng BTTH.....	52
Bảng 3.1. Danh sách các bài lí thuyết trong chương trình dạy TN	61
Bảng 3.2. Bảng phân phối tần số điểm kiểm tra lần 1	64
Bảng 3.3. Bảng phân phối tần suất điểm kiểm tra lần 1	65
Bảng 3.4. Tần suất hội tụ tiến điểm kiểm tra trong TN (lần 1).....	65
Bảng 3.5. Kiểm định \bar{X} điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 1)	66
Bảng 3.6. Phân tích phương sai điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 1).....	67
Bảng 3.7. Bảng phân phối tần số điểm kiểm tra lần 2.	68
Bảng 3.8. Bảng phân phối tần suất điểm kiểm tra lần 2.	68
Bảng 3.9. Tần suất hội tụ tiến điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 2)	68
Bảng 3.10. Kiểm định \bar{X} điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 2)	69
Bảng 3.11. Phân tích phương sai điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 2).....	70
Bảng 3.12. Bảng phân phối tần số điểm kiểm tra lần 3.	71
Bảng 3.13. Bảng phân phối tần suất điểm kiểm tra lần 3	71
Bảng 3.14. Tần suất hội tụ tiến điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 3).....	72
Bảng 3.15. Kiểm định \bar{X} điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 3)	73
Bảng 3.16. Phân tích phương sai điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 3).....	73
Bảng 3.17. Bảng phân phối tần số điểm kiểm tra lần 4.	74
Bảng 3.18. Bảng phân phối tần suất điểm kiểm tra lần 4.	74
Bảng 3.19. Tần suất hội tụ tiến điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 4).....	75
Bảng 3.20. Kiểm định \bar{X} điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 4).....	76
Bảng 3.21. Phân tích phương sai điểm kiểm tra trong thực nghiệm (lần 4)	77
Bảng 3.22. Kết quả đánh giá NL GQVĐ có được từ việc học bằng BTTH của HS	77

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 1.1. Sơ đồ các nhóm NL chung - cốt lõi.....	17
Hình 1.2. Sơ đồ xác định giải pháp GQVĐ.....	19
Hình 1.3. Quan hệ HD GQVĐ - NL GQVĐ - ĐG NL GQVĐ.....	22
Hình 2.1. Sơ đồ thành phần kiến thức phần VSV – Sinh học 10 (THPT).....	34
Hình 2.2. Sơ đồ quy trình xây dựng BTTH.....	40
Hình 2.3. Sơ đồ tam giác sư phạm.....	47
Hình 2.4. Sơ đồ quy trình dạy học bằng BTTH.....	49
Hình 3.1. Đồ thị biểu diễn tần suất điểm kiểm tra lần 1 trong thực nghiệm.....	65
Hình 3.2. Đồ thị đường lũy tích của nhóm lớp TN và ĐC bài kiểm tra lần 1.....	66
Hình 3.3. Đồ thị biểu diễn tần suất điểm kiểm tra lần 2 trong TN.....	68
Hình 3.4. Đồ thị đường lũy tích của nhóm lớp TN và ĐC bài kiểm tra lần 2.....	69
Hình 3.5. Đồ thị biểu diễn tần suất điểm kiểm tra lần 3 trong thực nghiệm.....	72
Hình 3.6. Đồ thị đường lũy tích của nhóm lớp TN và ĐC bài kiểm tra lần 3.....	72
Hình 3.7. Đồ thị biểu diễn tần suất điểm kiểm tra lần 4 trong thực nghiệm.....	75
Hình 3.8. Đồ thị đường lũy tích của nhóm lớp TN và ĐC bài kiểm tra lần 4.....	76
Hình 3.9. Đồ thị so sánh các cấp độ GQVĐ trước và sau TN.....	78
Hình 3.10. Đồ thị so sánh khả năng đánh giá và phát triển vấn đề trước và sau TN ..	79